

se rezultati do kojih je dovelo istraživanje razvoja i prakticiranja postkoncilskoga pastorala braka i obitelji, ukazuje se na probleme s kojima se susretala Crkva u Republici Hrvatskoj u promicanju pastorala braka i obitelji te se navode otvorena pitanja daljnega prakticiranja pastorala braka i obitelji.

Objavljeni doktorski rad Veronike Reljac postigao je cilj koji je ona postavila, a to je da doktorski rad bude obrazložen izvještaj o razvoju pastorala braka i obitelji poslije Drugoga vatikanskog koncila u Hrvatskoj. Autorica pregledno i jasno razrađuje zadanu tematiku. Izlaganje tema je argumentirano i dokumentirano, popraćeno odgovarajućim citatima, odnosno brojnim podnožnim napomenama, čije navođenje svakako obogaćuje sam sadržaj rada i precizno upućuje čitatelja na daljnju razradu pojedinih tema. Jezik kojim se autorica služi je jasan, razumljiv

i teološki vrlo precizan. Teološka terminologija je korektna i precizna.

Adresati ove knjige su svi oni kojima je djelovanje povezano uz brak i obitelj, a pogotovo uz pastoral braka i obitelji (studentice i studenti teoloških učilišta, svećenici, redovnici i redovnice, angažirani vjernici laici u raznim institucijama). U knjizi se nalaze mnogi poticaji koji mogu pomoći pojedincima ili skupinama za osmišljene pastoralne inicijative koje na poseban način za težište svoga cjelokupnoga promišljanja i djelovanja imaju brak i obitelj.

Korisne podatke u ovoj knjizi mogu naći i vjeroučiteljice i vjeroučitelji, kojima se ona nameće kao jedan od izvora za pripremanje vjeronaučnih satova vezanih uz temu braka i obitelji u višim razredima osnovne škole, a pogotovo u srednjim školama.

Josip Šimunović

Ante MATELJAN, *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija, Crkva u svijetu, Split, 2010., 227 str.*

Kad čovjek susretne novi naslov neke nove knjige i poželi nabaviti je što prije i pročita na dušak te kad na kraju bude zadovoljan i obogaćen, onda se za tu knjigu može reći da se pojavila u pravo vrijeme, da pravim riječima nosi jasnu poruku svojim čitateljima o njima važnoj temi. Naravno iz subjektivne perspektive usudujem se to reći za knjigu profesora Mateljana pod naslovom *Otajstvo susreta. Temeljna sakramentologija*. Intencija, po-

ruka i sadržaj knjige itekako odgovaraju naslovu. To svjedoči 227 stranica knjige kao i njezin uvodni dio u kojem se ciljano i osmišljeno navodi citat iz *Katekizma Katoličke crkve*, u kojem se kaže da je svako sakramentalno slavlje »susret sinova Božjih sa svojim Ocem, u Kristu i Duhu Svetomu« te da se »taj susret zbiva kao dijalog, pomoću čina i riječi« (br. 1153).

Naslov *Otajstvo susreta* predstavlja okvir sakramentalnoga sadržaja nauka Crkve

de sacramentis in genere. U njemu se naznačuje cijeli smjer nove teologije sakramenata poslije Drugog vatikanskog koncila, na koji su posebno upućivali Edward Schillebeeckx, Karl Rahner i dr. U gledanju sakramenata Crkve kao otajstvenog susreta s Bogom po Kristu u Duhu, preko znakova Crkve i u vjeri Crkve, prvenstveno dolazi do izražaja osobna dimenzija čovjeka u vjeri i milosni Božji učinak. Susret je osobna komunikacija u milosti. Susret polazi od onog vidljivog i materijalnog a vodi prema nevidljivoj milosti. Susret se ostvaruje u dijalogu vjere i milosti, u interakciji ljudskoga i božanskoga. U Crkvi kao općem sakramentu spasenja ono božansko se spaja s onim ljudskim a ono ljudsko biva posvećeno preko onoga božanskoga. U tom smislu sakramenti su djelotvorni znakovi komunikacije s Bogom. U takvu susretu čovjeka i Boga događa se otajstvo sakramenta. Čovjek govori snagom simbola i znakova u vjeri a Bog progovara snagom milosti. Takav dijalog Boga i čovjeka postaje *signum efficax* na mnogostruku korist čovjeka.

Knjiga obrađuje samo opću ili temeljnu sakramentologiju, kako se jasno ističe u podnaslovu knjige. Djelo uz Uvod i Zaključak sadrži četiri poglavlja i vrijedan dodatak. Prvo poglavlje obrađuje antropološke temelje sakramenata te opširnije obrazlaže važnost ljudskog izričaja, simbola i obreda u teologiji sakramenata. Polazište je tzv. naravna sakramentalnost. Biblijsko polazište čine tekstovi Staroga

zavjeta i Novoga zavjeta koje se predstavlja u drugom poglavlju u sklopu kojega autor ističe sakramentalni okvir temeljen na sakramentalnosti Krista i Crkve. U trećem poglavlju predstavljen je povijesni hod teologije sakramenata od patristike i skolastike do naših dana. Autor ovdje iznosi važan doprinos pojedinih teologa općoj sakramentologiji kao i službene stavove crkvenoga učiteljstva. Četvrto poglavlje predstavlja teološku sintezu i sustavnu teologiju za neka važna pitanja teologije sakramenata, kao što su definicija i broj sakramenata, ustanovljenje od Krista, odnos materijalnoga znaka i formalne riječi, objektivnu djelotvornost *ex opere operato*, učinke sakramenata, s posebnim osvrtom na sakramentalni biljeg, te sakramentalnu komunikaciju djelitelj – primatelj. U posebnom dodatku autor lijepo predstavlja istočnu teologiju sakramenata.

Bitni sadržaj govori da su sakramenti istovremeno znak Krista, Crkve, vjere, spasenja i vječnog života, kako glase podnaslovi u *Katekizmu Katoličke crkve* (br. 1113–1134). Time je istaknuto neodvojivo isprepletano jedinstvo kristološke, ekleziološke, antropološke, povijesno-spasonosne i eshatološke dimenzije sakramenata. Oni su participacija na Kristovu misteriju u *historiae salutis*.¹ Oni su znamenja (*signa*) Božje pobjede i sjemenje (*seimeia*) Božje milosti. Oni su od Krista po Duhu u Crkvi za ljude, za pojedinca i zajednicu. Oni su slavje zajednice za svakog pojedinca koji

¹ Usp. Bruno MAGGIONI, Sakramenti i »historiae salutis«, u: *Svesci*, 17/18 (1970.), 14–18.

traži susret s Bogom. U njima se događa najosobniji susret čovjeka i Boga, dijalog uokviren objavom a ispunjen vjerom, živi odnos živoga čovjeka i vječno živoga Boga, ili kako Ratzinger kaže »dodir s Bogom«². Bitno je uvidjeti da svi ovi pojmovi kao što su: susret, dijalog, odnos, dodir, komunikacija, korelacija, interakcija nedvojbeno uključuju dvije strane, dva subjekta, tj. čovjeka i Boga koji su glavni subjekti teologije sakramenata. Bog dolazi ususret čovjeku a čovjek izlazi ususret Bogu. Možemo ih usporediti s ljestvama, budući da po njima Bog silazi čovjeku u susret a čovjek po njima uzlazi Bogu u susret. Za vjernike su sakramenti egzistencijalni živi događaji koji oživljuju duhovno zamrle, koji okrepljuju duhovno klonule, koji ozdravljaju dušu i tijelo, koji vraćaju u stanje milosti, koji opravdavaju sve ljudske grijeha, pa i onaj iskonski, koji osposobljavaju slabe za crkvene službe, koji životno združuju u ljubavi, koji realno sjedinjuju u Tijelu i Krvi Kristovoj sa samim Isusom, koji milost ne samo naznačuju nego djeluju i posvećuju. Zato su *Božja remek-djela po Crkvi i za Crkvu* (KKC, br. 1116. i 1118).

U predstavljanju i obrađivanju građe Mateljan se oslanja na važne relevantne i priznate autore. Koristi se uglavnom talijanskom i njemačkom literaturom o sakramentima, pri čemu se često koristi talijanskim prijevodima pisaca njemač-

kog govornog područja a neki od njih, npr. Walter Kasper, Günter Koch i Hans Urs von Baltasar, su možda relativno malo zastupljeni. Nadalje, autor se koristi na hrvatski jezik prevedenim priručnicima Franza Courtha i Benedetta Teste, uz manji broj domaćih objavljenih autorskih članaka. Dalo bi se naslutiti da se u djelu osjeća tendencija izbjegavanja skolastičke terminologije, što ne znači da je nema nikako. Sustavno skolastičko pojmovlje ponegdje se čini još uvijek potrebnim za bolje i dublje shvaćanje, posebno nekih pitanja teologije sakramenata, naravno dok nova teologija ne stvori novi i bolji sakramentalni pojmovni instrumentarij. Taj nedostatak osjećaju i veća govorna područja od hrvatskoga. Mateljan je svakako na tome putu stvaranja nove terminologije ističući sakramente kao otajstvo spasonosnog susreta s Bogom.

Kao predavač teologije sakramenata, Mateljanovu knjigu sam odmah uvrstio među obavezne priručnike teološkoga studija, budući da je prvenstveno namijenjena studentima teologije. Istina da je pisana visokim znanstvenim stilom, ali vrlo razumljivim rječnikom, te se tako mirne duše može preporučiti širem čitateljstvu, a posebno vjeroučiteljima i za teologiju dublje zainteresiranim laicima. Siguran sam da se neće pokajati, kao ni autor ove kratke recenzije.

Niko Ikić

¹ Usp. Joseph RATZINGER, *Bog i svijet. Vjera i život u našem vremenu*, Zagreb, 2003., 29.